

Bang in het donker

Verontrustender dan de economische vooruitzichten zelf begint zo langzamerhand de sfeer te worden die daaromheen wordt opgeroepen. Sinds het verschijnen van de *Macro Economische Verkenning* voor 1981 in september vorig jaar zijn ons met de regelmaat van de klok steeds grotere onheilen aangezegd en is de toekomst van de economie steeds zwarter afgeschilderd. Een voorlopig hoogtepunt werd vorige week bereikt, toen de middellange-termijnprognoses van het Centraal Planbureau (CPB) bekend werden gemaakt. Een half miljoen werklozen in het verschiets, loonmatiging van 10% niet toereikend, collectieve lasten rijzen de pan uit, dat waren zo ongeveer de belangrijkste conclusies die overkwamen. Het leek er zelfs op of men er behagen in schepte de economische vooruitzichten zo somber mogelijk af te schilderen, net als kinderen die elkaar met enge verhalen bang maken in het donker.

Natuurlijk valt het niet te ontkennen dat er ernstige problemen zijn in de economie. De conjuncturele inzinking waarin de economie zich momenteel bevindt is de diepste die we sinds de tweede wereldoorlog hebben gekend. Daarnaast zijn er structurele problemen die slechts via moeizame en langdurige aanpassingsprocessen tot een oplossing zijn te brengen. Maar dat hoeft nog niet te betekenen dat er op middellange termijn alleen maar verdere verslechteringen mogelijk is. Dat is niet alleen een onjuiste voorstelling van zaken, het is ook een voorstelling waarmee een klimaat van pessimisme wordt opgeroepen dat op zich zelf zeer nadelig is voor de economie. Wie koopt er nog een huis als hij alleen maar hoort van matigen en inleveren, en wie doet er nog een investering als zijn kosten alleen maar kunnen stijgen, terwijl zijn afzetperspectieven dalen?

Het gaat er niet om de economische situatie mooier voor te stellen dan zij is om op die manier te proberen aan onaangename maar noodzakelijke maatregelen te ontkomen. Wel moeten we zien los te komen van de bijna religieuze sfeer van schuld en boete, en van offers brengen om het allemaal weer goed te maken. Daarom moet de aandacht niet eenzijdig worden geconcentreerd op ongunstige tendenties in de economie, maar verdienen ook de kansen op herstel de aandacht, vooral als het gaat om de economische ontwikkeling op middellange termijn. Met name de laatste maanden worden deze systematisch onderbelicht in een collectieve bui van zwartgalligheid.

Allereerst dient te worden vastgesteld dat de huidige internationale economische inzinking voor een belangrijk deel conjunctureel van aard is. Weliswaar is de inzinking dieper dan bij voorgaande conjunctuurbewegingen het geval was en laat het herstel lang op zich wachten, maar er is geen reden om bij voorbaat aan te nemen dat de conjunctuur niet op een gegeven moment weer wat aan zal kunnen trekken en dat de daling van productie en werkgelegenheid tot stilstand kan worden gebracht. Ook na de eerste oliecrisis in 1973 werd het dieptepunt van de economische inzinking pas na anderhalf à twee jaar bereikt. De internationale economie heeft nu eenmaal een zekere tijd nodig om zich aan nieuwe prijs- en betalingsbalansverhoudingen aan te passen. Op dezelfde wijze zijn ook de huidige problemen voor een belangrijk deel nog het gevolg van de forse olieprijsverhogingen van 1978 en 1979. Internationaal wordt er echter op gerekend dat zich tegen het eind van dit jaar of begin volgend jaar een zeker herstel zal kunnen aftekenen.

In de tweede plaats kan erop worden gewezen dat de situatie op de internationale oliemarkt zich in gunstiger richting heeft ontwikkeld. Hoewel verstoringen zoals die ten gevolge van de oorlog tussen Iran en Irak altijd tot de mogelijkheden blijven behoren, is het aanbodtekort thans geheel verdwenen en zelfs in een overschot omgeslagen. De vraag is duidelijk op een lager peil beland en uit verschillende niet-OPEC-bronnen begint het aanbod toe te nemen. Hoewel de olieprijs in de komende jaren reëel nog wel zal kun-

nen blijven stijgen, is de kans op plotselinge prijsexplosies met een ontwrichtende uitwerking op de internationale economie, thans aanmerkelijk gedaald.

Van veel belang voor het conjuncturele herstel is de hoogte van de rente. Het ziet er naar uit dat internationaal het inzicht veld begint te winnen dat de rentewedloop dient te worden beëindigd. Wanneer langs de weg van een internationaal gecoördineerde politiek met name in de Verenigde Staten de rentetarieven naar beneden zouden kunnen worden gebracht, zou dat ook in West-Europa direct positieve effecten hebben. Planbureau-directeur Van den Beld rekende voor dat een daling van de internationale rente met 2% na twee jaar de internationale handel met 2,5% zou kunnen doen toenemen en het bruto nationaal produkt met 1,5%.

In Nederland is aan de jarenlange achteruitgang van de concurrentiepositie ten gevolge van de relatief snel stijgende loonkosten per eenheid produkt een einde gekomen. Bovendien is de inflatie hier betrekkelijk laag. Het CPB verwacht dat onze uitvoer de volumestijging van de wereldhandel — die op 3,5 à 4% in de komende jaren wordt geraamd — zal kunnen volgen. Daarvan kunnen dan weer positieve effecten uitgaan op de binnenlandse bestedingen.

Positieve effecten kunnen ook worden verwacht van omvangrijke investeringen in de energiesector. Ook staan aanzienlijke vervangingsinvesteringen voor de deur. Niettemin zou volgens de prognoses van het CPB de investeringsactiviteit van het bedrijfsleven in de komende jaren nog maar weinig toenemen. Om aan het investeringsherstel wat meer kracht te geven zou te denken zijn aan gerichte investeringsstimulering zoals b.v. voorgesteld door de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

Zorgwekkend blijft voorlopig wel de ontwikkeling van de werkloosheid. Het ziet er niet naar uit dat de verwachte productiegroei gepaard gaat met meer werkgelegenheid. Het vraagstuk van de komende jaren is of de economie „robuust” genoeg is om de last van een hoge werkloosheid en een voortgaande stijging van de collectieve-lastendruk te dragen zonder in een neerwaartse spiraal terecht te komen. Herverdeling van beschikbare arbeid zou in zekere mate verlichting van de problemen kunnen betekenen.

Het is van belang om onder de moeilijke economische omstandigheden van dit ogenblik het hoofd koel te houden en niet in de deflatoire valkuil te lopen. Dat de verantwoordelijke bewindslieden daar op dit moment grote moeite mee hebben bewijst de *Nota over de beleidsaanpassingen in de collectieve sector in 1981* die vorige week door de minister van Financiën is uitgebracht. Daarin wordt een pakket maatregelen gepresenteerd dat de koopkracht met 3,5% voor de sociale minima tot 5% voor de hoge inkomens aantast. Daarnaast wordt, ondanks de duidelijk nadelige effecten daarvan op de werkgelegenheid, op de rijksbegroting zelf f. 600 mln. gesnoeid, omdat dat de snelste manier is om aan geld te komen zonder dat wetswijzigingen hoeven te worden afgewacht. Dit alles vanwege de tegenvallers met betrekking tot het financieringstekort, waarvan de financiering dit jaar naar verwachting overigens geen onoverkomelijke problemen hoeft op te leveren terwijl de monetaire financiering beperkt kan blijven. Het is geen wonder dat ook van de zijde van het bedrijfsleven deze crisispolitiek met verontrusting wordt gadeslagen.

Zonder twijfel staat de economie er niet rooskleurig voor, maar met zwartgallige verhalen over de economische toekomst en paniekmaatregelen die geen enkel perspectief bieden, komt het economische herstel niet van de grond. Het is zaak gerichte aanpassingsmaatregelen te treffen, daar waar de economie is scheefgegroeid en op een manier die de kans op herstel niet bij voorbaat tenietdoet. Dan kan een krachtige uitgangspositie worden ingenomen wanneer zich betere tijden aandienen.

L. van der Geest